

OD OPŠTE (GRADSKE) BOLNICE DO KLINIČKOG CENTRA

*Ljubiša Milojević, Jasmina Stojanović i Ivan Milojević
ORL Klinika, Klinički centar Kragujevac*

FROM GENERAL (CITY) HOSPITAL TO CLINICAL CENTER

*Ljubisa Milojevic, Jasmina Stojanovic and Ivan Milojevic
ORL clinic, Clinical center Kragujevac*

SAŽETAK

Kragujevačkom zdravstvu je bilo potrebno šest decenija da svoju relativno skromnu bolnicu, koja je nakon Drugog svetskog rata 1945. godine brojala samo 12 lekara i mali broj odeljenja, unapredi, preko KBC-a (1986), u Klinički centar (2005), sa tercijarnim-najvišim nivoom zdravstvene zaštite.

Osnovni cilj je evaluacija etapnog razvoja zdravstva, kako građevinsko-materijalnog, nabavke opreme i usavršavanja kadrova, tako i uslova koji su ovakav napredak omogućavali (snažna auto i namenska industrija, solidna materijalna obezbeđenost građana, grad sa blizu 200 000 stanovnika, te tako omogućiti veliki samodoprinos).

Motornu snagu ovog procesa predstavljalo je Odeljenje Medicinskog fakulteta Beograd u Kragujevcu (1977) i Medicinski fakultet u Kragujevcu (1988).

***Ključne reči:** Klinički centar, Kragujevac, razvoj zdravstva.*

OD OPŠTE (GRADSKE) BOLNICE DO KLINIČKOG CENTRA

Kragujevačkom zdravstvu je bila potrebna ravno 161 godina da bi se iz PRVE PRIVREMENE CIVILNE BOLNICE (1844) transformisalo u savremen klinički centar (2005).

Cilj nam je provera empirijske i literaturne hipoteze da su ETAPNI SAMODOPRINOSI građana ovog grada, u periodu 1968 - 2000, bili magistralni okidači ubrzanog razvoja kompletne medicine ovog dela Šumadije (izgradnje novih objekata, nabavke savremene opreme, školovanje visoko stručnih i naučnih kadrova i otvaranje medicinskog fakulteta), a naročito hospitalnog dela, kao njegovog stožera.

Materijal koji smo izučavali je izvoran, i čuva se u Muzeju zdravstvene kulture Kragujevca u Kliničkom centru (osnovanom 1996). Prikazan je uobičajenom metodologijom, sa naglaskom na ilustracije originalnim fotografijama postojećih objekata, kako bi se sačuvala njihove autentične slike i saznanja o njima, u slučaju već planiranih logičnih razvojnih građevinskih rekonstrukcija.

ABSTRACT

Health organization in Kragujevac needed six decades to upgrade its relatively modest hospital, which counted only 12 doctors and small number of departments after Second World War in 1945., through KHC (1986), into Clinical center (2005), conducting tertiary-utmost level of health security.

The main goal is the evaluation of the staged health development, as in terms of structural and material rise, equipment supply and staff education, such in conditions that enabled this development (powerful auto and weapon industry, solid material status of the citizen in town of near 200 000 residents, resulting in high self contribution).

Medical faculty Beograd, Department in Kragujevac (1977) and Medical faculty in Kragujevac (1988) gave utmost contribution to the process of development.

***Key words:** Clinical center, Kragujevac, health development.*

KRATAK PRIKAZ RAZVOJA CIVILNE BOLNICE PRE DRUGOG SVETSKOG RATA

Shodno društveno političkim uslovima, u ondašnjoj Srbiji, bolničko lečenje u Kragujevcu startuje najpre Vojnom bolnicom (1836) i privremenom civilnom bolnicom (1844) u kojima rade lekari školovani u inostranstvu. Vredan zapisa je i boravak odličnog lekara i vrednog naučnika Josipa Pančića (1847 - 1853). Medi-

Slika 1. Nekadašnja oblasna bolnica, danas Upravna zgrada Kliničkog centra

cinari takvog kvaliteta su stvorili uslove za nastanak PRVE STALNE BOLNICE U KRAGUJEVCU (1860) sa upravnikom, uglednim hirurgom Ljubomirom Radivojevićem. Bila je locirana na desnoj obali Lepenice, ispod stare crkve, i funkcionisala je do 1918. godine, kada je izgorela. Taj nemili događaj ubrzao je rad na novoj bolnici započetoj još 1912. godine a završenoj 1923. godine, na terenu na kome se i danas nalazi (sa 150 postelja u 8 paviljona i sa samo 7 lekara). Imala je veliki ugled u čitavoj tadašnjoj Srbiji (slika 1).

CIVILNA BOLNICA U PERIODU POSLE II SVETSKOG RATA

Kraj II svetskog rata kragujevačka (označavana kao banovinska) civilna bolnica, pod upravnikom, očnim specijalistom Dušanom Mihajlovićem (inače osnivačem Očnog odeljenja 1925) dočekala je sa samo 12 lekara dok ih je u čitavom Kragujevcu bilo 22. Njega je, odmah po završetku rata, zamenio dr Selimir Vrbić (1945-1947) koji se smatra i utemeljivačem rentgenologije. Posle njega upravjačku funkciju je obavljao doktor Vlastimir Bogosavljević (od 1947 do 1949), da bi ga nasledio dr Žarko Novaković (1950 - 1959), za koga se vezuje osnivanje transfuziologije i bolničke laboratorije. Ratne strahote su preživela i odeljenja UŠNO (sa svojim osnivačem, bečko-praškim đakom, Đorđem Mitrovićem) i KOŽNO sa šefom Živoradom Gajićem) (slika 2).

Slika 2. Nekada Ušno odeljenje, danas ORL ambulanta

Najveća su bila odeljenja za unutrašnje bolesti i hirurgiju.

ODELJENJEM ZA UNUTRAŠNJE BOLESTI je, još dosta pre II svetskog rata, rukovodio čuveni specijalista ove grane medicine, dr Borislav Nikolajević, i to preko 4 odseka. On je sam bio nosilac rada na odseku za unutrašnje bolesti. Na odseku za posmatranje bolesnika (duševne bolesti) pomaže mu honorarno školski drug doktor Vujić, profesor

Medicinskog fakulteta u Beogradu. Dalje, davao je punu podršku doktoru Zoranu Mišiću na odseku grudnih bolesti, i pomogao mu da osnuje grudno odeljenje (1940) sa čak 40 bolesnika. Takođe odlično saraduje sa dr Miroslavom Jeličićem na odseku zaraznih bolesti, iz kojeg će se kasnije, sa dr Dušanom Micićem razviti jako odeljenje za istu vrstu patologije (slika 3).

Slika 3. Nekadašnje hirurško odeljenje, danas Infektivna klinika

Prim. dr Sreten Krasić, hirurg, lekar sa apsolutno najvećim rejtingom, bio je šef HIRURGIJE od 1936. godine. Završio je medicinu na Sorboni i bio je učenik slavnog francuskog profesora Ševasijea. Bavio se praktično svim operativnim zahvatima koji su tada praktikovani u Evropi. Hirurgija je bila smeštena u zgradi u kojoj se danas nalazi Infektivna klinika, i tek je 1950. godine premeštena u takozvani "novi paviljon", odnosno u sadašnjem objektu Instituta Medicinskog fakulteta. Rad hirurgije se odvijao kroz više odseka iz kojih su se kasnije razvila posebna odeljenja. Uz Krasićevu pomoć dr Milan Božić 1951. god. osniva odeljenje ginekologije sa akušerstvom, a 1951. godine Kosta Popov formira Urološko odeljenje (slika 4).

Slika 4. Nekadašnje hirurško i ginekološko odeljenje, danas Institut Medicinskog fakulteta

Zanimljivo je da je Dečije odeljenje osnovano tek 1946. godine. Bilo je smešteno u zgradi današnje uprave Kliničkog centra. Najpre je u njemu radila dr Nada Vasović honorarno, iz Beograda, pa se njegovim osnivačem smatra prvi stalni lekar, dr Živadin Mačužić, koji je istovremeno i njegov prvi šef (slika 5).

Slika 5. Pedijatrijsko odeljenje od 1945, danas zgrada finansijske službe

Znatno kasnije, u prostorijama tadašnje barake (nalazila se na prostoru današnjeg parkinga, kod glavnog ulaza) formirano je neuropsihijatrijsko odeljenje (1959) sa prvim šefom dr Aleksandrom Terzićem. Dr Dušan Ilić, specijalista za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju, startuje kao šef istoimenog odeljenja u novoj zgradi u kojoj se i danas nalazi (1960) (slika 6).

Slika 6. Zgrada fizikalne medicine i RH centar

Treba posebno izdvojiti podizanje objekta današnje dečje klinike, koji je svečano stavljen u funkciju 1964. godine kao Spomen dečja bolnica-Centar za majku i dete, čiju izgradnju je inicirao prof Danilović, predsednik SLD sa dr Dragomirom Đukićem, šefom odeljenja. Važila je za najlepšu pedijatrijsku ustanovu u zemlji (slika 7).

Slika 7. Pedijatrijska klinika

Iste godine (1964) podignuto je grudno odeljenje, iznad Sušičkog potoka, gde se danas nalazi odeljenje za plućne bolesti. Sudska medicina (i patologija) počinje samostalno da funkcioniše (1966), sa osnivačem dr Dušanom Obradovićem, u tadašnjoj maloj zgradi prosekture. Neuropsihijatrija (sa šefom dr Radmilom Veličković) biva premeštena, iz barake, u novo izgrađeno odeljenje 1966. godine, gde se danas nalazi neurologija.

VREME SAMODOPRINOSA

Kraj šeste decenije je izuzetno važan za celokupnu istoriju Kragujevca. Odlikuje se liderskom pozicijom u Jugoslovenskoj automobilskoj industriji, dominacijom namenske proizvodnje, unikatnošću u proizvodnji galovih lanac, dobrim zaradama udesetostručenog stanovništva grada, sposobnog da samodoprinom poboljša svoj standard, ulažući svoj dinar za razvoj školstva i zdravstva.

Prvim samodoprinom (1968-1972) podignut je PUS-prijemno urgentne službe, u kome su na površini od 3400m² smeštene ambulante svih hirurških službi, male hirurške sale, onkološki dispanzer (slika 8).

Slika 8. Urgentni centar, nekadašnji PUS

Ambicije kragujevačke univerzitetske javnosti da zaokruže svoj univerzitet i medicinskim fakultetom, mogle su se ostvariti tek drugim samodoprinosom, i izgradnjom tzv. Prve faze Kliničkog centra - HIRURŠKOG BLOKA, sa 22000 m² korisnog prostora (osmo-spratnica) i operacionom blokom sa 53000 m². Na prvom spratu je postavljena dečja hirurgija, koju je još 1972. godine izdvojio dr Milan Jelenić. Na drugom spratu je akušerstvo, a na trećem ginekologija. Četvrti sprat pripada hirurgiji, a peti ortopediji (koja je inače odvojena od hirurgije 1966. godine), dok je na šestom spratu smeštena urologija. Na sedmom spratu nalaze se otorinolaringologija i oftalmologija, a njihove ambulante su na osmom spratu, ispred velike sale za predavanja. Ovaj objekat je pušten u rad 1978. godine (slika 9).

Slika 9. Hirurški blok

Ovim su ostvareni uslovi za osnivanje ODELJENJA U KRAGUJEVCU MEDICINSKOG FAKULTETA IZ BEOGRADA (1977), sa prvim upravnikom prof.dr Ivanom Anđelkovićem, i zamenikom dr Stanimirom Ugrinovićem. Potrebe nastave zahtevale su reorganizaciju zdravstvene ustanove, te se hospitalni deo izdvaja iz medicinskog centra, i prerasta u KLINIČKO BOLNIČKI CENTAR KRAGUJEVAC 1986. godine. Iste godine urologija sa šestog sprata biva premeštena u svoju staru zgradu (u kojoj se nalaze i instituti Medicinskog fakulteta), a na njeno mesto su se uselila nova hirurška supraspecijalistička odeljenja: vaskularna hirurgija, neurohirurgija, plastična i maksilofacijalna hirurgija.

Ovakav kvalitet zdravstva omogućio je uslove za prerastanje Odeljenja Medicinskog fakulteta iz Beograda u MEDICINSKI FAKULTET UNIVERZITETA U KRAGUJEVCU (1988), koji je nadalje bio glavni faktor razvoja ovdašnjeg zdravstva.

Iz sledećeg samodoprinos (1990-1995) podignuta je nova Interna klinika, površine 4900m², i stavljena u funkciju 1992. godine, čime su u mnogo povoljnijim uslovima funkcionisale, već postojeće i nove, subspecijalističke grane interne medicine (slika 10).

Slika 10. Interna klika

Poslednji samodoprinos (1995-2000) namenjen je izgradnji ekonomsko-tehničkog bloka Kliničko-bolničkog centra, planirane površine od 6500 m², i dobrim je delom realizovan.

Istovremeno, izgradnjom novih objekata nabavljena je savremena oprema tako da su, formiranjem KLINIČKOG CENTRA (2005), stvoreni uslovi za obavljanje najvišeg nivoa zdravstvene zaštite. Danas Klinički centar raspolaže i modernim Urgentnim centrom sa hospitalnim delom i svojim operacionim salama; novim prostorom i opremom onkologije; dijagnostika je unapređena spiralnim skenerima, multislajsnim skenerom, magnetnom rezonancom, modernim ultrazvučnim aparatima; sprovode se brojne endoskopske procedure, terapija laserom; u okviru interventne radiologije funkcioniše koronarografija i dr.

Može se konstatovati da su skladni objekti Kliničkog centra (arhitektonsko delo Verka Atanasijevića) odlično uočljivi iz skoro svih delova grada, da su dobro pozicionirani u odnosu na magistralne gradske saobraćajnice i da je ove godine (2007) neposredni ulaz u hospitalno dvorište izuzetno poboljšan tako da pacijenti i iz drugih sredina bez teškoća mogu da dođu do traženih klinka (slika 11).

Slika 11. Klinički centar

ZAKLJUČAK

Zaključili bismo na kraju činjenicom da oko dva miliona gravitirajućih korisnika zdravstvenih usluga u Kragujevcu raspolažu dobro organizovanim Kliničkim centrom, u potpunosti osposobljenim za poverenu tercijarnu zdravstvenu zaštitu, i koji takođe pruža mogućnost stručnog usavršavanja svih kadrova. Takođe, snažan je oslonac Medicinskom fakultetu u realizaciji bolonjskih zahteva transformacije visoko školskih ustanova.

LITERATURA

1. Matović Z: Istorija kragujevačke hirurgije. Kragujevac, 2002.
2. Milutinović M: Okružna bolnica u Kragujevcu, u: Spomenica Medicinske škole sa domom učenika "Sestre Ninković" u Kragujevcu (1947-1997); Kragujevac, 1998.
3. Milojević Lj, Ružić Z, Gemović M, Ćirić M, Stevanović GČ Zdravstveni radnici sa područja Kragujevca i okoline žrtve prošlog rata, Zbornik radova Petih oktobarskih susreta zdravstvenih radnika 1977, Medicinski časopis. Kragujevac, 1977, 5-10.
4. Pantović M, Pantović V: Zdravstvene prilike na putu beogradskom...a devetnaest dana od Carigrada. Medicinski časopis. Kragujevac, 1998. 1,2:12-18.
5. Nedeljković R: Epidemija pegavog tifusa u Kragujevcu 1914-1915. i stradanje sanitetskog osoblja. Medicinski časopis. Kragujevac, 1998.1,2:19-23.
6. Ružić Z, Nedeljković R, et al. Istorija zdravstvene kulture Kragujevca i njen uticaj na savremenu zdravstvenu zaštitu ovog područja. Medicinski časopis. Kragujevac, 1998. 1,2:50-52.